

„DOLINA RÓŻANECZNIKÓW” – INWENTARYZACJA DRZEWOSTANU SZCZAWNO-ZDRÓJ, PARK ZDROJOWY

EDMUND STECKIEWICZ

Ciąg alejowy tworzy rośliny z rodziny *Ericaceae* – wrzosowate, podrodzina *Rhododendroideae* – różanecznikowe, rodzaj *Rhododendron* – różanecznik i azalia:

- *Rhododendron* 'Cunningham's' White – rododendron biały Cunninghama,
- *Rhododendron catawbiense* Miehx. – rododendron fioletowy,
- *Rhododendron luteum* – azali:-Q1 (w odmianach),
- *Rhododendron* sp. – różaneczniki nie oznaczone.

Określenie „dolina różanecznikowa” w sposób właściwy oddaje charakter tej części Parku Zdrojowego. Jest to wyraźne, geologiczne łóżysko sezonowego strumienia, na stoku wzgórza (515 m n.p.m.), noszącego obecnie nazwę Wzgórza Gedymina. Dolina powstała na skutek wyerodowania przez spływający strumyk, który zasila wody potoku

Szczawnik. Szlak spływających wód prowadzi przez tereny o wysokiej, naturalnej wilgotności i żyznym siedlisku lasu mieszanego. Założono tu na przełomie XIX i XX wieku atrakcyjną kolekcję różaneczników. Podstawowy materiał do jej utworzenia dostarczyły uznane szkółki Seidla położone nieopodal Drezna (notabene istniejące do dzisiaj). Szkółki te, powstałe w połowie XIX wieku, wprowadziły do hodowli nowe odmiany i kultywary tzw. rasy łużyckiej, które bardzo chętnie sadzono całym Śląsku, ze względu na dużą odporność na niskie temperatury i choroby grzybowe. Szczególnie często sadzono je przy rezydencjach wiejskich i parkach uzdrowiskowych. Na początku XX wieku można mówić wręcz o swoistej modzie na kolekcje różaneczników, czego przykładem są Wojsławice, Moszna, Polanica-Zdrój, Zamek Książ oraz naturalnie Szczawno-Zdrój.

Plan sytuacyjny „doliny różanecznikowej” w Szczawnie-Zdroju

Kolekcja różaneczników w dolinie różanecznikowej Szczawna-Zdroju posiada szczególne wartości:

- **historyczną**
jest żywym dokumentem rozwoju ogrodnictwa oraz szeroko rozumianej myśli przyrodniczej minionego stulecia (selekcja i hodowla nowych odmian przez krzyżowanie). Szkółki Seidla były w połowie XIX wieku prekursorami w poszukiwaniu i hodowli (krzyżowaniu międzygatunkowym) nowych, ozdobnych i odpornych na czynniki klimatyczne odmian tego rodzaju. Efektem tych poszukiwań stała się tzw. rasa łużycka różaneczników, której gatunkiem wyjściowym był ogólnie znany różanecznik fioletowy (*Rhododendron catawbiense* Michx.).
- **przyrodniczą**
po stu latach tutejsze okazy zachowały wysoką żywotność i witalność. Osiągnęły rozmiary, które są swego rodzaju ewenementem dendrologicznym na skalę tej części Europy (Łużyce, Śląsk). Mogą stać się bankiem genów dla dalszych prac genetycznych i żywym laboratorium hodowlanym tego oryginalnego rodzaju. „Zapisy” widoczne na przekrojach starych pni stanowią cenny materiał porównawczy dla analiz wpływu zmian klimatu na reakcje życiowe gatunków i odmian tego rodzaju.

- **estetyczną**
w warunkach naturalnych lasy z drzewiastych różaneczników rosną u podnóża Himalajów i wysokich gór Ameryki Północnej. Kiedy drzewa różanecznikowe zakwitają, wrażenie jest niezapomniane i nie do opisania. W Szczawnie-Zdroju posiadamy fragment tego niezwykłego krajobrazu. Chcąc odczuć niepowtarzalną „himalajską” aurę tej doliny, konieczne jest odwiedzanie jej o różnych porach roku, dnia oraz przy różnej pogodzie. Szczególnie to ostatnie pozwala przenieść się daleko stąd.

Oryginalna i niepowtarzalna część parku, jaką jest dolina wiekowych różaneczników, zadziwiająca fantastyczną plastyką pni drzew-kwiatów oraz urokiem wysokich gór, położona jest o 5 minut spacerem od gwarne go głównego deptaka. Założyciele kolekcji przede wszystkim eksponowali walor kolorystyczny tych krzewów. Potrzeba było całego stulecia, aby kolor i ujmująca delikatność kwiatów znalazły wspaniałą ekspozycję na rzeźbionych przez naturę pniach drzew.

Liczba egzemplarzy różaneczników w poszczególnych przedziałach obwodów (cm)

Nr*	20–30**	31–40	41–50	51–60	61–70	71–80	81–90	91–100	>100	RAZEM
1.-4.	2	4	6	1						13
5.		1		2	1					4
6			2	2	2					6
7			3	2						5
8		2	6	1	5					14
9										–
10		1	1	1						3
11		1	1	4						6
12			1		1				1	3
13		1	3	2						6
14					1	2			1	4
15		1	3	3	1					8
16	2			1		3				6
17						2				2
18		2	1		1					4
19	1			1		1				3
20	1	1	1							3
21		5	3	2						10
22			1		1					2
23	1		2	1						4
24			1							1
25	1									1
26	1	1	1							3
27	1	1	2	1	1					6
28	3	3	1	2	1					11

* numer stanowiska

** obwód mierzony w centymetrach u podstawy (przedziały)

Jedno z bardzo wielu fantazyjnych „drzew” różanecznikowych

Centralna aleja doliny różanecznikowej

Wyniki pomiarów

Na podstawie pozyskanego „plastra“ starego, ściętego pnia różanecznika, o obwodzie 44 cm, policzono 74 i 85 przyrostów rocznych – po uśrednieniu uznano że wiek krzewu to ok. 80 lat.

Różanecznik o obwodzie 44 cm i wieku ok 80 lat reprezentuje tylko część egzemplarzy zamieszczonych w tabeli (ok. 50%). Liczne są takie, których zarówno obwody jak i wiek znacznie przekraczają te wartości.

Przeprowadzona inwentaryzacja ilościowa obejmuje drugie 50% z około 230 rosnących okazów różaneczników, które osiągają obwód nawet 115 cm i wysokość od 3 do ponad 3.5 – 4 m.

Konkluzja

- Okazy krzewów z rodzaju *Rhododendron* w dolinie różaneczników bez wątpienia osiągnęły wiek powyżej 100 lat.
- Miejsce to, jako całość, jest nadzwyczaj ważnym i cennym obiektem przyrodniczym. Wynika to z faktu wieku, egzotycznych na tamte czasy, sztucznych nasadzeń introdukowanych krzewów. Nie mniej istotna jest również liczba zachowanych egzemplarzy.
- Krzewy, które stanowią kolekcję tak pięknych i szczególnych okazów, osiągnęły pełnię rozwoju i stały się drzewami różanecznikowymi. Przetrwały tragiczny, wojenny czas i powinny się doczekać szczególnej formy ochrony i opieki.

Przekrój pnia różanecznika
średnica I: 11,5 cm; średnica II: 17 cm; obwód: 44 cm

Fotografie wykonał Edmund Steckiewicz.

Inż. Edmund Steckiewicz prowadzi przedsiębiorstwo „Eden Kształtowanie Zieleni i Krajobrazu inż. Edmund Steckiewicz” w Wałbrzychu